

Kitap İnceleme(Avrupa ve İslam) Book Review (Europe and Islam)

Hatice GÜVEN

Atatürk Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, Erzurum, Türkiye

haticeguven1453@gmail.com/ İD:0000-0001-7126-1086

Alındı: 01.12.2021 Kabul edildi: 15.12.2021 Yayınlandı: 25.12.2021

ÖZET

Tarih boyunca insanoğlunun hayatında önemli bir yer kaplayan din, mensuplarını kuşatarak onlara bir yaşam tarzı sunan ve kültürlerini oluşturan en etkili unsurdur. Bu nedenle toplumları anlamak ve çeşitli toplumların birbirleriyle olan ilişkisini ortaya çıkarmak ancak kültürü şekillendiren dinin birey ve toplum için ifade ettiği anlamı bilmekle mümkündür. İnceleme yazımıza konu olan Profesör Doktor Ali Köse tarafından kaleme alınan "Avrupa ve İslam" isimli eser Avrupa halkı ve Müslüman toplumların birbirlerine bakışlarını ve aralarındaki çeşitli problemleri, bu toplumların dinleri ve kültürleri bağlamında psikolojik ve sosyolojik boyutlarıyla ele almaktadır.

ABSTRACT

Religion, which has an important place in the life of human beings throughout history, is the most influential element that encompasses its members, offers them a lifestyle and creates their culture. For this reason, understanding societies and revealing the relationship of various societies with each other is only possible by knowing the meaning of the religion that shapes the culture for the individual and society. The work titled "Europe and Islam", written by Professor Doctor Ali Köse, which is the subject of our review, deals with the perspectives of European and Muslim societies on each other and the various problems between these two societies in terms of their psychological and sociological dimensions in the context of the religions and cultures of these societies.

Anahtar Kelimeler

Din Psikolojisi, Din Sosyolojisi, İslam Kültürü, Avrupa Kültürü, Sosyo-Politik konum, Din Değiştirme, İslam'ın Yayılışı, İnsan Hakları

Keywords

Psychology of Religion, Sociology of Religion, Islamic Culture, European Culture, Socio-Political Position, Conversion, Spread of Islam, Human Rights

GİRİŞ

Dünyaya geldiği andan itibaren hayatta kalmak için temel bir bakıcıya ve sosyal bir varlık olarak topluma muhtaç olan insanoğlu belli bir sosyal düzen içerisinde doğar, büyür ve hayata gözlerini yumar. Yaşamı boyunca kimi zaman bilinçli kimi zaman bilinçsizce ömrünü geçirdiği toplumun tüm değerlerini öğrenerek yaşamı için belirli standartlar oluşturur. Maddi ve manevi boyutları bulunan bu değerler, içerisinde insanın var olduğu her şeyi kapsar. Yemek, içmek, mimari, eğitim, hukuk ve saymakla bitmeyecek birçok yaşam ve düşünce tarzını içine alır. Kuşaktan kuşağa aktarılan değerler toplumun sosyolojik, psikolojik, ekonomik vs. birçok yönden edindiği tecrübelerle değişir olgunlaşır. Fakat kültürü asıl şekillendiren unsur dindir. İlahi bir temele dayansa da beşeri olarak ortaya çıksa da hatta eklektik bir yapı arz edip safsata olarak kabul edilse de din de toplum içerisinde öğrenilen, mertebeye toplumdan yukarıda bulunan ve yaşamın her alanına sirayet eden bir olgudur (Güven, 2012). Bu nedenle insanın sosyal hayatındaki faaliyetlerini anlayabilmek için inançlarının özelliklerini ve şahsiyetine yansımaları bilmek şarttır (Güven, 2012). İnceleme yazımıza konu olan Profesör Doktor Ali Köse tarafından kaleme alınan “Avrupa ve İslam” isimli eser Avrupa insanının Müslümanlara, Müslümanların da Avrupalılara dinleri ve kültürleri açısından bakışını, tarihin süzgecinden geçirerek karşılıklı etki ve tepkilerini geniş bir yelpazede psiko-sosyal açıdan inceleyen bir eserdir.

Köse, lisans eğitimini Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde aldıktan sonra Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisansını, Londra Üniversitesi King’s College’de doktorasını tamamlamıştır. Hala Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Ana Bilim Dalında öğretim üyeliği görevine devam etmektedir. Yazarın, Avrupa’ya ve İslam dinini ele alan çeşitli eserleri bulunmaktadır (Köse, 2002) (Köse, 2005) (Köse, 2006) (Köse & Küçükcan, 2008) (Köse, 2008).

Eser “Doğu Doğudur Batı Batı” , “Avrupa Ülkelerinde Yaşayan Müslümanlar: Sosyo-Politik Konum” , “Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri ve Din Değiştirmenin Psiko-Sosyolojik Nedenleri” , “İnsan Hakları, İslam ve Avrupa” , “İslam’ın İlk Devirlerde Yayılış Ekileri: Avrupalı Bilim Adamlarının Teorileri” isimli beş ana başlık ve her başlığı kendi içerisinde anlamlı bütünlere ayıran alt bölümlerden oluşmaktadır.

Eserin “Doğu Doğudur Batı Batı” başlıklı ilk bölümünde, Doğu olarak ele alınan İslam medeniyeti ve Batı olarak nitelendirilen Hristiyan Avrupa kültürünün birbirlerine bakışları geçmişten günümüze doğru, tarihsel gerçeklerle temellendirilerek, sosyal psikolojik bir yöntemle ele alınmaktadır. Avrupalıların gözündeki azman, insafsız, intikamcı Müslüman imajının, Haçlı seferlerinin sonucunda olduğu ifade edilmektedir. Bu imajın katlanarak devam etmesindeki etkenler ise “Batı medyasında İslam imajı” bölümünde açıklanmaktadır. Körfez savaşından sonra İsveçli sıradan bir kişinin Müslümanlar hakkındaki görüşleri, Saddam’ın Avrupa ve Amerika’da ilkokul çocuklarına şeytan olarak çizdirilmesi, Avrupa ülkelerindeki gazetelerin Müslümanlar hakkında yaptığı haberler ve daha nice karalamalar altında yatan sebeplerle birlikte okuyucuya sunulmuştur.

Müslümanların gözündeki Avrupalı imajı ise Avrupalılara emperyalist damgası vurulmasının nedenlerinden başlanarak açıklanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’ya giden işçilerle, Müslüman ülkelere taşınan “özenilen muazzam Avrupalı” düşüncesinin sosyolojik nedenlerine yer verilmiş ve zamanla değişip dönüşerek geldiği günümüzdeki duruma değinilmiştir. Günümüzde, Müslümanların Hristiyanlığı eleştirdiği konular üç başlık halinde özetlemiştir. Bunlar; kadının cinsel bir obje olarak kullanılması, ailenin parçalanması, gençlerin şiddet, uyuşturucu ve alkole yönelmesidir.

Eserde sömürgecilik ve emperyalizmin Avrupa toplumunda oluşturduğu kendi lehlerine çifte standart hakkı ve üstünlük hissini zamanla ötekini ezme özgürlüğüne zemin hazırladığı şu sözlerle açıklanmaktadır: “Sömürge dönemiyle birlikte Batı’nın bilinçaltına yerleşen bu üstünlük psikolojisi

sayesinde Batı, Müslümanları da öteki simgesine dâhil etmiş ve onları yönetme, gerektiğinde cezalandırma hakkını kendisine bahşetmiştir(s, 11)". Erich Fromm'un narsizm bir milleti esir aldığı zaman o milleti psikolojik olarak savaşa hazırlar ifadesi Avrupalıların durumunu özetlemektedir (Fromm, 1982). Bölümün "dinler arası diyalog: nereye kadar" isimli son alt başlığında ise İslam ve Batı kültürlerinin birbirini daha iyi anlayabilmesine vesile olabilecek İslam-Hristiyan diyalogunun Müslümanlarca kabulünü zorlaştıran nedenler 3K modeli (s, 17) şeklinde kodlanarak "kürta", "Kenya, "küresel kirlilik" kelimeleriyle açıklanmaktadır.

İlk bölümde verilen bilgiler ışığında ikinci bölümde "Avrupa Ülkelerinde Yaşayan Müslümanlar: Sosyo-Politik Konum" başlığı altında Türkiye'nin AB üyeliğinin Batılılara getirileri tartışılmıştır. Türkiye, çok farklı kültüre ve dinamik nüfusa sahip bir ülkedir. Artan nüfus oranıyla Avrupalıların gözünde ticari bir pazar niteliği kazanmaktadır. Diğer taraftan bu dinamik nüfusun ileride Avrupa için doğurabileceği tehlikeler düşünüldüğünde, Türkiye'nin sahip olduğu kültürün Avrupa kültürü ile aynı potada toplanarak eritilmesi rekabetin ortadan kalkması için şarttır. Eserde bu durum İngiltere'yi AB'den uzak tutmaya çalışan Thatcher'in "Dünya tarihine bakıldığında, farklılıkları yok etmek, birbirine yakın kimlikleri aynı potada eriterek bir bütün haline getirmek zamanla rekabetin yok olması, dolayısıyla da bütünü zayıflaması ve parçalanması anlamına geliyordu. (s, 22)" sözüyle desteklenmektedir. Türkiye'nin konumu gereği Avrupalılara siyasi fayda sağlayabileceği Şiilik ve Orta Doğu ülkeleri üzerinden tartışılmıştır. Müslüman ülkelerdeki genç nüfusta ortaya çıkabilecek fundamentalizme kayışın AB'ye getirilerine değinilmektedir. Türkiye'nin AB üyeliğinin ne derecede gerçekçi olacağı ise Avrupalıların edebiyatlarına kadar sirayet eden "biz bir numarayız bizim dışımızdakiler bize mahkûmdur (s, 24)" inancı etrafında geçmişten günümüze çeşitli tarihi olaylarla işlenmektedir.

Bölümde son olarak Avrupa ülkelerinde bulunan Müslümanların baş başa kaldığı problemlere değinilmektedir. Makineleşmeyle birlikte artan işsizlik oranları Avrupa yerli halkının yabancı düşmanlığını körüklemiştir. Fakat yazara göre Avrupa'nın asıl düşmanlığı İslam'adır. Yazar, Newsweek dergisinde çıkan "Asıl mesele Avrupa'ya gelen göçmenlerin çokluğu değil, İslam'da. İslam'ı asimile etmek çok zor (s, 27)" haberine yer vererek iddiasını temellendirmektedir. Eserde çalışmak için Avrupa'ya giden Müslümanların kısa vadeli ekonomik hırslara bürünüp, kendilerini geliştirmediklerine değinilmiştir. Yerli halkla ilişki kuramama Avrupalıları, Müslümanları dışardan tanımaya mecbur bırakmıştır. Bu durum eğitimsizlik, kozmopolit bir toplumda yaşamının getirdiği psikolojik yansımalar ve Müslümanların kendi ülkelerindeki siyasi, politik, dini kavgaları göç ettikleri ülkelere taşımasıyla birleşince Avrupalıların gözünde Müslümanlar son derece kötü bir imaja sahip olmuştur. Eserde, Avrupalıların Müslüman göçmenlere karşı gittikçe artarak hissedilen nefret söylemleri tetikleyen Seman Rüşdi olayı ve Körfez Savaşındaki Müslüman tutumlarına da değinilmiştir. Bu ve benzeri olayların Avrupa'da ortaya çıkardığı ırkçılığa göçmen pozisyonundaki ilk neslin kendilerine sağlanan ekonomik imkânlar sebebiyle razı olduklarını fakat bugün göçmen nüfusun %50'sini oluşturan gençlerin ırkçılığa katlanamayacaklarını savunan yazar, Avrupa'yı ciddi problemleri beklediğini düşünmektedir. Zira kapitalist dünyanın zenginliğin ve gücün ötesindeki diğer kimlikleri bastırması ile oluşan aşağılık bilinci, modern dünya için milliyetçi kimlikler tehlikesini yaratmaktadır. Bu tehlike Batı'da giderek genişleyen bir karşı saldırıyı tetiklemektedir. 21.yüzyılın bu büyük sorunu karşısında tek çözüm ise işbirlikçi iletişim ve karşılıklı anlayıştır ki bu da kültürlerin birbirlerini önyargısız tanımlarından geçmektedir (Tekinalp, 2005). Yazar bu bölümde son olarak, genç Müslüman göçmenler arasındaki yüksek işsizliğin bazı gençler tarafından yerli toplumun kendilerini reddettikleri şeklinde anlaşılmasına ve İslam'a dönüşü tetiklediğine değinmektedir. Yazarın bir sonraki bölümde değindiği Avrupa'ya kızan Müslüman oluyor ifadesinin en yakın örnekleri göçmen nüfustaki reaksiyoner dönüşür ve yazara göre bu durum sağlıklı İslam anlayışından oldukça uzaktır.

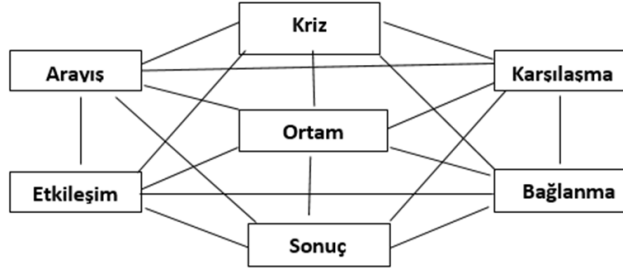
Eserin "Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri ve Din Değiştirmenin Psiko-Sosyolojik Nedenleri" adlı üçüncü bölümünde tüm din değiştirme faaliyetinin sosyal, psikolojik ve teolojik nedenleri işlenmekte ve Türkiye'deki din değiştirme olaylarının da arka perdesi gözler önüne serilmektedir. Batı dilinde

“conversion” kelimesiyle ifade edilen din değiştirme, kişinin farklı bir dini ideal için mensubu bulunduğu dini görüş ve bağlılıktan vazgeçmesi veya mensubu bulunduğu dini inanç ve davranışlarla ilgisi yön değişikliğidir (Hökekleli, 2020). Başka bir ifadeyle din değiştirme “*kişinin mensup olduğu dinini terk ederek farklı bir mezhep veya dini geçmesidir* (Köse & Ayten, 2019, s. 139)”. Yazar bölümün giriş kısmında ülkemizde din değiştirme olaylarının nedenlerinin yeterince araştırılmamasından şikâyet etmektedir. Kendisinin konu üzerine yaptığı araştırmalardaki temel amacının ise din değiştirmeyi her boyutuyla ele alan spotlar bulmak olduğunu ifade etmektedir. Yazar din değiştirme olaylarının teolojik bağlamdan çok psikolojik, sosyal ve hatta siyasi açıdan araştırılması gerektiğini savunmaktadır. Gerçekten de din değiştirme olayı çoğu zaman bir tek sebebe indirgenemeyecek kadar çok boyutlu ve kompleks bir olgudur (Göksu, 2016). Yazar bu iddiasını 11 Eylül sonrası Avrupa’da artan Müslüman oranı üzerine yapılan haberleri delil göstererek temellendirmektedir. Eserde din değiştirmenin farklı tanımlarına yer verilerek, yapılan tanımlar ışığında din değiştirme eyleminin kriterleri de maddeler halinde belirlenmiştir. Yazar, din değiştirme olayları üzerine teolojik bakış açısı ve sosyal bilimci bakış açısını tartışıp tüm iddiaları “aktivist” ve “pasifist” yaklaşımlar başlıkları altında toplamaktadır.

Din psikolojisi alanında din değiştirme sürecinin en etkili faktörlerinin belirlenmesi hususunda var olan iki teorik yaklaşıma da eserde yer verilmektedir. Bunlardan ilki “mahrumiyet (deprivation) teorisidir”. Mahrumiyet teorisine göre kendi hayat ve bakış açılarından veya inanç sistemlerinden memnun olmayan kişiler bir arayış içindedir (Göksu, 2016). Memnuniyetsizliğin ortaya çıkabileceği ekonomik, sosyal, organizmik, ahlaki ve ruhsal boyutlara bölümde kısaca yer verilmektedir. İkinci teori olan “sosyal ağ (social network) teorisine” göre ise bir grubun mevcut üyeleri ile potansiyel kişiler arasındaki bağlar din değiştirme sürecinde temel faktördür (Göksu, 2016). Eserde din değiştirme sürecinin safhaları farklı modellere yer verilerek işlenmiştir. Modellerdeki temel unsurlar şekillerle desteklenmiştir (şekil, 1: s.46). Din değiştirmeyi zaman bakımından da inceleyen yazar âni ve yavaş din değiştirme süreçlerini maddeler halinde karşılaştırmıştır. Eserde Lonfland ve Skonovd’in araştırmaları değerlendirilerek altı din değiştirme motifi oluşturulmuştur. Bunlar entelektüel, duygusal, deneysel, mistik, yeniden uyanış ve cebri modeldir. Din değiştirme eylemi eserde Türkiye bazında da ele alınmaktadır. Din değiştirmenin en fazla görüldüğü gençlik ve ilk yetişkinliğe dikkat çekilerek huzurlu bir aile ortamının gelişim açısından önemi, çocuğun din eğitiminin niteliği, ebeveynlerin örnek kişiliği gibi durumların din değiştirmeye tesiri irdelenmiştir. Eserin bu bölümündeki en çarpıcı iddia ise ülkemizdeki gençlerin Hristiyanlığı kabul sebebinin Avrupalı olma hayali olduğu iddiasıdır. Yazara göre misyonerler Kenyalı Hristiyanlardan oluşsaydı Türk gencinin dikkatini asla çekemezlerdi.

Şekil-1:

Din Değiştirme Sürecinin Unsurları (s, 46)

Yazarın “İnsan Hakları, İslam ve Avrupa” ismini verdiği eserin dördüncü bölümünde hak ve hukukların Avrupa ve İslam için ifade ettiği anlamlar karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. İlk olarak Batı’da insan hakları başlığında değerlendirilebilecek ilk gelişmelere değinilmiştir. Bunlar; Magna Carta antlaşması ve Virginia Haklar Bildirisidir. Daha sonra Modern dönemde ortaya çıkan; Fransız İnsan Hakları Beyannamesi, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi isimli insan hakları sözleşmesi ve beyannameleri ayrı ayrı incelenmiştir. Sonuçta hepsinin içeriğinde ortak olan durumlar maddeler halinde okuyucuya sunulmuştur. Bunlar; sivil, siyasi, sosyal, hukuki, ekonomik, dini ve kültürel haklardır. Tarihteki birçok örnekle insan hakları konusunda Batının sahip olduğu çifte standart anlayışının temelinde menfaat siyaseti ve monarşist Ortodoks düzen olduğu sonucuna varılmıştır. Yazar Batı’da insan haklarının dinle ilişkilendirilmemesinin sebeplerinin, geçmişteki din savaşları, skolastik kiliseyle mücadele ve uluslararası platformlarda dinin hala bir çatışma aracı olarak var olmasından kaynaklandığını iddia etmektedir. İnsan haklarının dinle ilişkilendirilememesi onun hümanist düşünce ve Batı hukukuyla ilişkilendirilmesine remim hazırlamıştır. Eserde insan haklarına İslam dini açısından da bakılmıştır. İslam’a göre insanın sahip olduğu haklar, fitri ve müstesap haklar başlıkları altında değerlendirilmiş ve ilgili yerlerde ayetlere yer verilmiştir. İslam dininde hakların önemli bir yer işgal ettiği Veda Hutbesi, Medine Vesikası, Hilfu’l-Fudûl gibi belge ve müesseselerle anlatılmıştır. Batının İslam Hukuku üzerine eleştirileri şeffaf bir bakışla cevaplanmıştır. İslam dünyasında birey-devlet ilişkisinin pek parlak olmamasının nedenleri tartışılmış bir takım öneriler geliştirilmiştir. Son olarak İslam dünyasında oluşturulan İnsan Hakları beyannamelerinden en bilindik üç tanesi kısaca incelenmiştir. Bunlar; Human Rights in İslam, İslami İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Kahire Deklerasyonu’dur.

“İslam’ın İlk Devirlerinde Yayılış Şekilleri: Avrupalı Bilim Adamlarının Teorileri” başlıklı son bölümde ise ihtida hareketleri esere konu olmuştur. Eserde Avrupalı bilim adamları ve oryantalistlerin görüşlerine sık sık yer verilmesinin sebeplerinden biri de İslam tarihi kaynaklarında ihtida çetelesine pek yer verilmemiş olmasıdır. İslam tarihindeki bu eksikliğin aksine oryantalistler İslam’ın yayılışı üzerine dört teori geliştirmişlerdir. Bunlar; kılıç teorisi, Müslüman gayrimüslim ilişkileri, patronaj teorileri, sosyal özgürlük teorileridir. Yazar eserinde bu dört teorinin ihtida faaliyetlerini kapsamlı ve yeterince tahlil edemediği görüşü benimsemiştir. İhtida zaman, mekân, kültür, ırk gibi çeşitli faktörlerle birlikte ele alınmalıdır. Bunlardan en önemlisi de fethedilen bölgelerdeki İslam öncesi sosyolojik durumu tespit etmektir. Yazar İslam’ın yayıldığı çeşitli coğrafyaların İslam öncesi durumunu okuyucuya sunduktan sonra “fethedilen bölgelere Müslümanların göçüşü”, “sosyal etmenler”, “ekonomik motivasyonlar ve cizye faktörü”, “Müslüman tüccarların faaliyetleri”, “tasavvufun etkisi” ve “dini ve manevi sebepler” isimli başlıklarda İslam dininin yayılışını detaylıca işlemeye çalışmıştır. Zaman zaman Avrupalı bilim insanların görüşlerine yer veren yazar tarihi belgelerle görüşlerini temellendirmeyi de ihmal etmemiştir.

SONUÇ

Yukarıda detaylara girilmeden ele alınan Avrupa ve İslam isimli eserin içeriğinde bir takım eksiklikler fark edilmiştir. Eserin içeriğine yönelik ilk eleştiri “Müslümanlar bu konudaki farklı duruşları nedeniyle Batı ile sürekli karşı karşıya geldikleri hissine kapılmakta, hatta bazen kendilerinden kaynaklanan problemler için de Batı’yı suçlamaktadırlar (s, 16).” ifadesinden sonra iddianın herhangi bir örnekle açıklanmamasıdır. Okuyucunun aklına takılması muhtemel bu iddianın örneklendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

İkinci bölümde yer alan Avrupa’daki Müslümanların yaşam tarzı, yaşam tarzlarının oluşturduğu olumsuzluklar, dışlanma hissi sonucu İslam’a dönüşleri hakkındaki hiçbir cümle (s, 28-29-32) herhangi bir kaynakla temellendirilmemiştir. Eserin muhtemel okuyucu kitlesi düşünüldüğünde eserde yer alan ve bence şeklinde ifade edilemeyen her iddianın kaynakça ile temellendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Psikolojik ve sosyolojik konulardaki iddiaların yapılan araştırmalar ışığında sunulmasının kitabın güvenilirliğini de artıracığı düşünülmektedir.

Eserin arka kapağında yer alan ve bir nevi eserin yazılış amacını oluşturduğu düşünülen “Batı ve İslam dünyasının birbirini kalıp yargılardan uzak bir şekilde daha iyi tanımasını sağlamak” ifadeleri göz önüne alındığında eserin taraflar arasında sorun oluşturan ve iki tarafın birbirini tanımasına hizmet edecek hemen her şeyi kapsadığını söylemek mümkündür. Konular biriyle ilişkili olanlar art arda gelecek şekilde ve tarihi sırayla ele alınmıştır. Yazar tekrar düşmemiştir.

Eserin sayfa düzeni, kullanılan harf / karakter boyutu ve yazı stili göz yormayacak şekilde dizayn edilmiştir. Bölümlerin kendi içerisinde başlıklara ayrılması eserin okunuşunu kolaylaştırmış, özellikle üçüncü bölümün daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Zaman zaman yer verilen tablolar eseri işlevsel kılmıştır. Konu içerisinde maddeleştirilebilecek her hususa maddeler şeklinde yer verilmesi eserin hem okunuşunu hem de anlaşılabilirliğini kolaylaştırmıştır. Eserin metninde yazım yanlışı olmamakla birlikte içindekiler kısmındaki 4. başlıkta küçük-büyük harf hatası yapılmıştır (s,5). Yazarın kendi dilinden eserin hedeflerini içeren önsöz kısmının eserde yer almayışı eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Eser için yazar tarafından belirlenen bir hedef kitle ve kitap türü (ders, araştırma vs.) mevcut değildir. Eserin arka kapağına yayıncı tarafından eklenen yazıdan anlaşıldığı üzere akademik bir gayesi bulunmayan eser sade, anlaşılır ve akıcı diliyle konuya ilgisi bulunan herkese hitap etme kapasitesindedir. Eserin yalnızca üçüncü bölümü akademik terimler içermektedir. Kullanılan terimler metin içinde açıklanmaktadır.

Literatürde, Avrupa ve İslam’ı geniş bir yelpazede ele alan birçok eser mevcuttur. Bu eseri diğer eserlerden ayıran temel özellik konu üzerine akla gelebilecek hemen her şeye çok fazla detaya girmeden, tarihsel örneklerle, sosyal ve psikolojik arka planına da değinerek cevap verebilecek bir yapı arz etmesidir. Sosyolojik ve psikolojik çıkarımları nedeniyle din sosyologları ve din psikologlarının ilgisini çekebilecek bir eserdir. Ayrıca odak noktasının İslam ve Avrupa kültürü olması nedeniyle başta ilahiyat fakültesi öğrencileri olmak üzere her Müslüman gencin mutlaka okuması gereken başarılı bir eserdir.

Türkiye’de Din Psikolojisi alanı üzerine yapılan toplantı, sempozyum gibi faaliyetlerin sonuçları incelendiğinde, ülkemizde din psikolojisinin ilahiyat fakültelerinin dışındaki diğer disiplinlerle de çalışmalar yapmasının gerekliliği üzerine vurgular dikkat çekmektedir (Aydın, 2020; Ulu, 2020). Tarih, eğitim gibi birçok sosyal bilimin din, psikoloji ve sosyolojiden bağımsız olamayacağı gerçeği eserin literatürde doldurduğu boşluğu gözler önüne sermekte ve alandaki bu eksikliği gidermek için daha sonraki çalışmalara güzel bir örnek teşkil etmektedir. Avrupalılar gözündeki Müslüman Türk imajının basılı ve bizzat insani kaynaklarını tanıyarak, şeffaflık içerisinde bu imajı doğru yansıtabilmek için tarihsel, kültürel, dini zenginliklerimize sarılarak daha fazla uluslararası akademik çalışmanın yapılmasının elzem olduğu ise sarsıcı bir gerçektir (Giliç, 2019).

Not

Yazar tarafından herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Hatice Güven Yüksek lisans öğrencisi olarak

KAYNAKÇA

Aydın, C. (2020). Türkiye’de din psikolojisinin temel problemleri üzerine yapılan çalışmalara genel bir bakış. [içinde] *Din Psikolojisi Güncel Durum Analizi*. Ed. Y. Turan. (ss. 225-248). Ankara: Nobel Yayınları.

Hökelekli, H. (2020). *Din Psikolojisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Giliç, R. Z. (2019). Batı Kültüründe Oryantalizm, Müslüman Türkleri Ötekileştirme Çabaları Ve Çevirilerdeki İmgesel Yansımaları. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, 5(11), 275-292. <https://doi.org/10.25306/skad.525730>

Göksu, E. (2006). *Türkler ve İslam: Yeni Bir Bakış Denemesi*. Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi.

Güven, M. (2012). Kültürün Bir Unsuru Olarak Din. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 933-948.

Köse, A. (2002). *Sekülerizim Sorgulanıyor*. İstanbul: Ufuk Kitapları

Köse, A. (2005). *Üç Yusuf Bir İslam*. İstanbul: Etkileşim Yayınları

Köse, A. (2008). *Neden İslam’ı Seçiyorlar: Müslüman Olan Avrupalılar Üzerine Psiko-Sosyal Bir İnceleme*. İstanbul: İz Yayıncılık

Köse, A. (2015). *Avrupa ve İslam*. İstanbul: İz yayıncılık

Köse, A. (2016). *Milenyum Tarikatları: Batı’da Yeni Dini Akımlar*. İstanbul: Truva Yayınları

Köse, A. & Ayten, A. (2019). *Din Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayıncılık

Köse, A. & Küçükcan T. (2008) *Avrupa Birliği Ülkelerinde Din Devlet İlişkisi*. İstanbul: TDV İSAM Yayınları
Tekinalp, Ş. (2005). *Küreselleşen Dünyanın Bunalımı: Çok Kültürlülük*. <https://acikerisim.iku.edu.tr/handle/11413/249>